

Michal Chomo

DIZAJN V CIVILNOM LETECTVE

Úvod

Dizajn v civilnom letectve je tému značne rozsiahlu. Dá sa na ňu pozerat' z rôznych aspektov ako napríklad v súvislosti s "Corporate Identity" ktorej som sa venoval na minulom seminári. Tentokrát by som chcel danú problematiku rozoberať z hľadiska interiérovej tvorby. Teda: „*Design v civilnom letectve z interiéristického pohľadu*“.

Chronológia - vývoj

Počiatocné designérské návrhy určené pre letectvo boli inšpirované železničnou dopravou. To sa prejavovalo aj v interiéroch lietadiel ako napr. v Boeingu 8A z roku 1928-31, ktorý bol imitáciou Pullmanovho železničného vozňa. Pred 2. svetovou vojnou až do povojnového obdobia interiéry lietadiel boli ešte stále inšpirované luxusnými spálňovými oddeleniami a klubovými oddeleniami tzv. lounges (laundžíš), tak často používanými v železničných vagónoch. Aj nedávna "jumbo jet" éra z konca 60-tych rokov umožnila pokračovať vo filozofii "lounges" a dokonca najposlednejší produkt British Airways ponúka pasažierom 1. triedy ich súkromný mikropriestor, t. j. sedadlo s možnosťou zmeny na posteľ, s možnosťou zmeny na sedenie vo dvojici a pod.

Je ľahké povedať, kto bol prvým architektom, interiérovým dizajnérom alebo profesionálnym priemyselným dizajnérom, ktorý navrhol interiér lietadla. Interiéry lietadiel z neskorších 20-tých rokov a začiatkom 30-tých boli obyčajne navrhované hlavným inžinierom v rámci firmy na výrobu lietadiel.

Prvých architektov a dizajnérov podieľajúcich sa na tvorbe interiérov môžeme zaznamenať až od polovice 30-tých rokov. Fritz August Brenhaus de Groot, architekt a interiérový návrhár, spolu s Cäsarom Pinnaoum (ďalším dizajnérom z jeho kancelárie) zrealizovali prvý interiér lietadla "Heinkel 70" pre nemeckú leteckú spoločnosť Lufthansa, ako aj interiér slávnej vzducholode Hindenburg - oboje z roku 1935.

Na druhej strane Atlantiku veľa dôležitých dizajnérov bolo zapojených do lietadlových projektov. Napríklad Norman Bel Geddes vytvoril interiér pre známy "China Clipper" spoločnosti Pan American v rokoch 1935-1936. V rokoch 1938-1939 Raymond Loewy navrhol interiér Boeingu 307 Stratoliner pre TWA, kym Howard Ketcham interiéristicky naprojek-

toval ten istý typ lietadla pre Pan American. Vo všetkých týchto príkladoch je ľahké presne povedať čo dizajnér urobil okrem prác štylistických a dekoratérskych. Vyzerá to tak, že nemal veľký vplyv na štruktúru a priestorovú tvorbu. To bolo v zodpovednosti leteckých inžinierov. Práca designérov teda spočívala skôr vo výbere materiálov poľahov na sedadlá, obloženia okien a niektorých materiálov pre výrobcov už navrhnutých priestorov.

Vzťah návrhárov a výrobcov lietadiel sa zmenil najmä v povojnovom období, ktorý so sebou priniesol "boom" v leteckom cestovnom ruchu. V snahe využiť strojový park z vojnového obdobia sa mnohé vojen-ské lietadlá adaptovali do civilného letectva. O to sa pokúsil napríklad dizajnér Henry Dreyfuss premenou bombardéra na civilné lietadlo použitím niektorých nových materiálov vyvinutých počas vojny. Ide o ľahké zlatiny, polarizované filtre do ohňa a pod.

Povojnový rozmach leteckého cestovného ruchu sa zintenzívnil v polovici 50-tých rokov so zavedením prúdových lietadiel. Tieto lietadlá už obsahovali interiéry od významných architektov a dizajnérov. Začal sa "zlatý vek" dizajnu v civilnom letectve. K najvýznamnejším predstaviteľom patrí známy holandský architekt Gerrit Rietveld, dizajner Walter Dorwin Teague a Henry Dreyfuss a nováčik v tejto brandži Charles Butler.

Butlerovým prvým nezávislým projektom bolo prevorenie interiéru Vickers Viscount z rokov 1948-53. Keď si Trans-Canada Airlines a Capital Airlines odkúpili tieto britské lietadlá, v rokoch 1953-54 poverili Butlera "rekonštrukciou" jeho interiérov. Jeho riešenie spočívalo v aplikácii nových materiálov, v použití viac modernistických priamych línii pri návrhu sedadiel. Navrhlo svetlú farebnosť textílií v tónoch béžovej, hnedej a jemnej zelenej, použil nové plastické povrchy a vyklápacie stolíky zabudované do zadných častí operadiel sklápacích sedadiel.

Úspech interiérov lietadiel Viscount priviedol Butlera k množstvu ďalších projektov pre aerolínie aj počas prúdovej éry 60-tých rokov. Stal sa konzultantom pri tvorbe interiérov lietadiel ako napr. Vickers VC-10, BAC-111, Trident alebo Concorde. Množstvo týchto návrhov bolo vytvorených Butlerovým londýnskym ateliérom "Charles Buttler Associates Design

for Industry" v spolupráci s jeho newyorským sídlom.

V súvislosti s týmto sa Butler podieľal aj na tvorbe corporate identity renomovaných leteckých dopravcov.

Súčasná situácia

V súčasnosti sa môžeme stretnúť s prácamи designerskej spoločnosti "Teague Associates", ktorá vytvára interiéry pre lietadlá firmy Boeing od roku 1945 až dodnes. Jej zakladateľom bol dizajnér Walter Dorwin Teague. Boeing začal mať úspech zavedením lietadla typu 707 v polovici 50-tych rokov. Teague a jeho ateliér vytvorili lietadlový interiér, ktorý sa stal inšpiráciou a ešte aj dnes jeho kópie možno vidieť v lietadlach iných výrobcov na celom svete. Typickými znakmi sú: vymodelovaný strop (podobajúci sa tým vo vesmírnych lodiach), kompaktne prepojený s uzatvárateľnými skladovými priestormi pre príručnú batožinu a vytvarovanými stenami. Ide o tzv. "wide-body-look" (to zn. vzhľad aký majú veľkokapacitné lietadlá), ktorý bol Teagueom prvýkrát predstavený v type Boeing 747 ("jumbo jet") v rokoch 1968-69. Takýto interiér bol potom aplikovaný aj na menšie typy lietadiel akými sú Boeing 727 a 737. Návrhy Teagueho ovplyvnili dizajn interiéru aj iných výrobcov lietadiel, ako napr. firmu Douglas pri výrobe ich typu DC 10, alebo návrhárov Sundberg-Ferar pri vytváraní interiérov pre veľkokapacitný Lockheed Tristar L-1011. Črty Teagueho v interérii majú už aj súčasné stroje ruských výrobcov.

Európskym konkurentom severoamerického Boeingu a jeho dizajnérom Teague Associates sa

stal v súčasnosti dizajnérsky tím pracujúci pre Daimler-Benz Aerospace Airbus pod vedením Uwe Schneidera. Uwe Schneider je skúsený dizajnér, zodpovedný napr. za interiér auta BMW - jeho populárneho radu 700 z polovice 70-tych rokov. V tomto období pracoval aj na interiéri lietadla typu Airbus A 300 a na prelome 70-tych a 80-tych rokov aj na type Airbus A 310. Typickými znakmi interiéru od dizajnérskeho tímu Uwe Schneidera, ktoré sa stali "ochrannou známkou" Airbusu a sú evidentné vo všetkých dnešných interiéroch lietadiel Airbus, sú steny rozdelené na ostrovy, ktoré opticky predeľujú longitudinálny tubus na jednotlivé oddelenia.

Airbus, v snahe dostať sa aj na trh USA, kde dominoval Boeing, sa ešte pred ponukou predaja leteckým spoločnostiam v USA pokúsil o amerikанизáciu interiérov svojich lietadiel. A tak pre interiér typu Airbus A 300 B prenajal malú newjerseyskú dizajnérsku firmu návrhára Toshihika Sakowa. Typickými prvkami týchto interiérov je zintenzívnené osvetlenie na vytvorenie ilúzie veľkého priestoru, modifikácia úložných priestorov nad hlavami cestujúcich s uzáverom, ktorý sa otvára smerom nahor a zasúva sa zároveň do úložného priestoru.

Použité zdroje:

Zukowsky, J: Building for Air Travel, Prestel, Chicago

Aktuálny materiál od rôznych leteckých spoločností a letísk